

DET SOM GLÖMS I SNÖ

"...Tjugosex på vintern låg jag ute och högg uppåt jämtgränsen tillsammans med Gustav Parment, morbror. Vi var fem hästar härifrån, två huggare på varje häst. Vi kom upp efter tretonhelgen. Snön var som en vägg. Det hade vräkt ner. Basvägen syntes knappt. Och Gustav hade en svart mÄrr, elak som en nykterist, men en otrolig snöhäst, lyfte på bena som en balettdansös. Hon spårade hela vägen upp till kojan, nio kilometers skogsväg, gick så att skumtapparna rök om henne. Tillåt inte att nån annan tog täten. Försökte man köra henne åt sidan, då gnall hon och slog! Hon skulle bara gå först! Ja, det var en otrolig häst, vild och grann..."

Det är min far som berättar. Inspelningen från mitten av sjuttioalet, några år innan hans död. Som alltid rör sig berättelsen kring två konstanter: hästar och snö, kunskapen om hästar och snö. Så gott som varje vinter från tjugotalets början har han tillbragt i timmerskogen, som huggare eller körare.

När inspelningen görs är han i sjuttioårsåldern och anlitas fortfarande för smärre körningar, på skiften för små och oländiga för att göra det lönsamt eller ens möjligt att använda sig av maskiner. Men i stort sett är naturligtvis skogshästens epok över sedan länge.

Det är under några få årtionden av 1900-talet som timmerdrivningen med häst har sin storhetstid, med kulmen under trettio- och fyrtiotalen. Kring sextiotalets mitt har skogsmaskinerna tagit över, hästarna nästan helt försvunnit ur skogen.

Författaren Yngve Ryd från Tårarjaur utanför Jokkmokk har i sin *Timmerhästens bok* samlat kunskap och berättelser kring timmerkörning med häst. Boken är antagligen den enda i sitt slag på det här området. Jag läser den parallellt med att jag lyssnar på banden med min far. I sitt förord påpekar Yngve Ryd att även om timmerhästarnas epok är kort, sammanfaller den med Sveriges omvandling från ett fattigt bondesamhälle till ett industriland, ja utgör en av förutsättningarna för denna: skogsbruket inbringade hela tiden mer exportinkomster än verkstadsindustrin. Än idag ger skogen mer exportinkomster än vad all verkstadsindustri, bilindustri, gruvor och stålverk ger tillsammans.

"Utan hästar, kälkar och kuskare hade Sverige sett mycket annorlunda ut. Sveriges välstånd vilar på kälkmedar."

Men bokens egentliga värde ligger kanske inte i att den riktar uppmärksamheten på timmerkörningens betydelse för samhällsutvecklingen. Det som gör boken till en så mäktig upplevelse är berättelserna, några gamla timmerkuskars och huggares berättelser från sitt yrkesliv.

Det finns en sådan självklar auktoritet hos dessa berättarröster, där de lotsar oss fram längs basvägar och stickvägar under tretti- fyrtio- och femtiotalens skogsvintrar. En häpnadsväckande kunskapsmassa och ett detaljminne som tycks göra det möjligt att utan tvekan återge väderlek, temperatur och snökonsistens vintermorgnar ett halvsekel bakåt i tiden, på ett språk som otvunget och vigt rör sig mellan realistiska beskrivningar och ett slags egensinnig poesi. Där själv orden, beteckningarna går en säregen, fängslande lyster.

Såravatten. Sårasnö. Snöhäst. Vattuätland. Solkrämna. Kallgneda. Snögara. StämkuTTa. Tjulgrop.

Ett språk där arbete och dikt smälter samman till ett.

Ett försvunnet språk, vilande på en så gott som försvunnen kunskap: kunskapen om snö och hästar. Och jag hör farsans röst ur bandspelaren:

"...på våren trettiett. i april, körde jag åt Svartviksbolaget, norr om Huljesjön. Ett skifte vi hade låg i ett satans ratberg, motkört och styggt. Och rakt utför sen, när man vänt och fått lass. Och gosse, det var inga små lass, jag lastade tills det skrek i medarna! Jag hade en liten

rö finnhäst då. Han travade bara undan. För som ett rött spjut nerför backarna, på isföret. Röda faran kommer! skrek gubbarna. Man var ju ung då, ville vara som kärigt, ville vara värst..."

Också i hans berättelser finns denna självkänsla och denna detaljskärpa, detta märkliga siktdjup. Han tycks behöva anstränga sig för att bilderna skall träda fram, grafiskt klara, för att berättelsen skall fyllas av färger, lukter, ljud.

Kanske befinner han sig på en punkt i livet, eller i själva berättandet, där det plötsligt blivit *skalt* kring honom, detta sällsamma tillstånd som beskrivs i *Timmerhästens bok*:

"En ovanlig och märklig händelse är när det är *skalt*. Det betyder att ljud hörs mycket bättre än annars i skogen. När folk språkar mellan sig hörs rösterna nästan hur långt som helst. Det inträffar i april efter en klar och kall natt när solen går upp och börjar värma. Men det är många vårvintermorgnar som är sådana och ändå är det kanske skalt bara två eller tre gånger varje år. För att få höra det måste man vara uppe alla morgnar, även söndagsmorgnar. Kuskarna är tidigt uppe alla dagar för att ge hästarna, därför får de höra när det är skalt."

Allt framträder klart, tydligt, som spårstämplar i nysnö. Ett privilegium för gamla timmerkuskar.

Expressen